

Gans anders, of toch niet?

Een theologische reflectie op transseksualiteit (voor wie het niet zelf betreft)

door drs. Marien Grashoff

Samenvatting

Transseksualiteit is een geslachtsverandering door medisch ingrijpen, gebaseerd op een diep gevoelde tegenstelling tussen de geslachtelijke identiteit ('gender') en de lichamelijke vorm. Heel in 't kort: een man in een vrouwenlijf, of andersom. Het is iets dat bij de geboorte gegeven is, maar een geslachtsaanpassende behandeling (GAB) behoort tot de aanvaarde medische mogelijkheden.

Na een inleidende verantwoording van de theologische benadering van het thema wordt gezien wat de bijbel zegt over transseksualiteit. De conclusie daarvan is, dat een beroep op 'natuur' of 'schepping' achterhaald is en strijdig met het perspectief dat Paulus schetst van de eenheid in Christus van alle mensen (Galaten 3,28).

Aansluitend worden een paar opmerkingen gemaakt over hoe dat theologische perspectief in de praktijk handen en voeten zou kunnen krijgen. Een korte lijst van weblinks wijst de weg naar verdere informatie.

Inhoud

Waar hebben we het over?	–	1
Theologische vooropmerkingen	–	3
<i>Bijbeluitleg</i>	–	3
<i>Theologie</i>	–	4
<i>Wetenschap</i>	–	5
Transseksualiteit in bijbels perspectief	–	5
<i>Een gegeven</i>	–	5
<i>Bijbelteksten</i>	–	6
<i>Natuur en schepping</i>	–	7
<i>Een gezond lichaam?</i>	–	7
<i>Bijbels perspectief</i>	–	8
Praktisch naschrift	–	8
Voor wie meer weten wil	–	9

Waar hebben we het over?

Transseksualiteit is het veranderen van iemands biologische geslacht door hormonale behandeling en chirurgisch ingrijpen, de zg. geslachtsaanpassende behandeling (GAB). In de huidige medische wetenschap wordt transseksualiteit beschouwd als de meest extreme vorm van genderdysforie, een gevoel van onbehagen met iemands biologische geslacht dat in uiteenlopende vormen en gradaties voorkomt bij zowel kinderen, als adolescenten en volwassenen. In Jip en Janneke-taal:

iemand voelt zich vrouw, maar heeft het lichaam van een man, of omgekeerd, en dat gevoel is blijvend.

Genderdysforie komt met de geboorte mee. De oorzaak staat niet vast – en mogelijk zijn er meerdere oorzaken – maar het lijkt zeer waarschijnlijk dat variaties in de hormoonhuishouding van de moeder tijdens de vroegste fase van zwangerschap een beslissende rol spelen. Genderdysforie kan beschouwd worden als een speling der natuur die binnen de grenzen van geaccepteerd medisch ingrijpen valt. In het meest recente onderzoek is er een duidelijke trend om transseksualiteit weg te halen uit het domein der ziekten, om dezelfde reden waarom homoseksualiteit in het verleden verdwenen is van de lijst van psychiatrische aandoeningen. Genderdysforie is een toestand, niet een aandoening.

Vaak is onbehagen over het biologische geslacht al vanaf jonge leeftijd aanwezig, maar niet ieder kind met genderdysforie wordt later automatisch transseksueel. Evenals veel andere voorbeelden van menselijke gezondheid en ziekte heeft ook genderdysforie zowel lichamelijke als psychische kanten, die wel kunnen worden onderscheiden, maar nooit mogen worden gescheiden. Volgens cijfers van de VU komt in Nederland transseksualiteit voor bij 1 op de 10.000 mannen en 1 op de 30.000 vrouwen. We hebben het dan over ruim 1.000 mensen. Europees onderzoek uit 2008 suggereert dat het 1 op 11.000 betreft voor zowel mannen als vrouwen. Vertaald naar Nederland zou dat gaan om ongeveer 1.500 mensen. Zeer recent [onderzoek](#) in opdracht van de Britse overheid komt tot 20 per 100.000. Vertaald naar Nederland zou het dan gaan om 3.200 mensen. Voor de mildere vormen van genderdysforie bestaan geen betrouwbare statistieken.

Het is van belang om transseksualiteit niet te verwarren met seksuele oriëntatie, zoals heteroseksueel of homoseksueel. Transseksualiteit gaat over gender, de identiteit als man of vrouw, terwijl seksuele oriëntatie aangeeft tot welk geslacht iemand zich in seksuele zin voelt aangetrokken. Een transseksuele man, die de verandering van vrouw tot man heeft ondergaan, kan, net als iedere andere man, seksueel zowel op vrouwen als op mannen georiënteerd zijn.

Om deze reden is het Engelse leenwoord transgender eigenlijk zuiverder dan de Nederlandse term transseksualiteit: transgender koppelt geslachtsaanpassing niet direkt aan seksualiteit. Maar transgender is ook een paraplueterm voor iedereen met enige vorm van variatie in de beleving van het geslacht, waarvan bijvoorbeeld travestie een zichtbare uiting is. Volgens het eerder genoemde Britse onderzoek praten we dan al gauw over 300 per 100.000, ofwel 48.000 mensen in Nederland, maar het zou heel goed over substantieel meer kunnen gaan. Om helder te houden dat het in dit artikel over geslachtsaanpassing gaat, gebruik ik toch maar de term transseksualiteit.

Op dit moment staat transseksualiteit nog steeds te boek als een psychische aandoening in het Amerikaanse standaardwerk *Diagnostic and Statistical Manual* (DSM-IV), zoals dat overigens in het verleden ook met homoseksualiteit het geval was. Het is zeer de vraag of transseksualiteit in het 2012 te verschijnen DSM-V nog steeds een ziekte zal heten. In ieder geval is het belangrijkste feit, dat er nog geen enkel wetenschappelijk bewijs is geleverd, dat iemand van transseksualiteit 'afgeholpen' zou kunnen worden.

Centraal voor de behandeling van genderdysforie in Nederland is het [Genderteam van de Vrije Universiteit](#) in Amsterdam, dat wetenschappelijk pionierswerk heeft verricht op dit terrein, maar daarnaast zijn er ook andere, waaronder buitenlandse, klinieken beschikbaar. Aanmelding voor behandeling bij het Genderteam betekent het volledig doorlopen van een zeer uitvoerig en strikt protocol, waarbinnen specialisten uit diverse disciplines samenwerken, zoals endocrinologie, (kinder)psychiatrie, (medische) psychologie, KNO-geneeskunde, urologie, gynaecologie, verloskunde, kindergeneeskunde, kaakchirurgie en plastische chirurgie.

Een [recente studie](#), gemaakt met steun van de Europese Commissie, laat zien hoezeer over de laatste vijftien jaar de transgender community veranderd is, vooral onder invloed van het internet. Er is een zeer uiteenlopend aanbod van websites, e-mailgroepen en webcommunities. Daardoor zijn transseksuelen uit hun isolement gehaald, groeide er een wereldwijde community en werd transseksualiteit een zichtbaar verschijnsel. Informatie is nu toegankelijk en zelfbewustzijn is gegroeid. Transseksuelen zelf, net als homoseksuelen enkele decennia geleden, maken zich sterk om medicalisering en discriminatie tegen te gaan en gelijke rechten te verwerven. In een toenemend aantal landen, waaronder Nederland en België, is het inmiddels wettelijk geregeld om geslacht en naam te kunnen veranderen, zij het in de meeste gevallen niet eerder dan na een voltooide GAB.

Theologische vooropmerkingen

Vanuit theologisch perspectief roept transseksualiteit een aantal vragen op: pastoraal, ethisch en bijbels-theologisch.

Allereerst zijn er pastorale vragen van gelovige en kerkelijk betrokken transseksuelen zelf. Iemand kan zich afvragen of God de transseksuele identiteit wel accepteert. Uiteraard speelt de kleur van de geloofsgemeenschap waarin iemand is opgegroeid hierbij een belangrijke rol.

Wanneer iemand eenmaal op het punt van een daadwerkelijke geslachtsverandering is aangeland, kan ook de vraag opkomen of snijden in een gezond lijf wel mag. Dat is een pastorale vraag met een duidelijk ethische lading.

De bijbels-theologische vragen snijden tamelijk diep. Een verschijnsel als transseksualiteit was de bijbelschrijvers ten enen male onbekend en alles wat we zeggen berust dus geheel op onze interpretatie van bijbelse teksten.

Daarom eerst enkele vooropmerkingen.

(Opmerking: het volgende is bedoeld als inkadering en verantwoording voor de theologische benadering in de volgende paragraaf, maar de lezer kan het strikt genomen ook overslaan.)

Bijbeluitleg

Voor alle duidelijkheid: *ieder* gebruik van bijbelse teksten berust op interpretatie, ook als het lijkt alsof een bepaalde lezing rechtstreeks valt toe te passen. De teksten komen altijd gefilterd bij ons binnen. Er is het filter van de bijbelvertaling, waardoor nuances in de grondtekst verdwijnen, of de lezer op het verkeerde been wordt gezet. Soms is het oorspronkelijke Hebreeuws of Grieks ook gewoon onbegrijpelijk, of is het, vooral in het Nieuwe Testament, onduidelijk wat nu precies de oorspronkelijke tekst is. Er is ook het filter van de traditie. De uitleg van vele eeuwen heeft bepaalde teksten meer en andere minder gewicht gegeven, heeft verbanden aangebracht tussen teksten en teksten hebben een eigen geschiedenis opgebouwd. Bovendien voorziet de westerse cultuur ons van vooronderstellingen die het lezen mee inhoud geven. Onbevangen een bijbeltekst lezen is vrijwel onmogelijk.

Waarschijnlijk klinkt dit problematischer dan het feitelijk is. De Joodse traditie maakte reeds in de dagen van Jezus onderscheid tussen de geschreven Torah – globaal wat de kerk het Oude Testament is gaan noemen – en de gesproken Torah – het geheel van rabbijnse schriftuitleg dat

de Talmoed is geworden. Ongeveer even oud is de stelling dat elke tekst in de Torah zeventig verschillende uitleggingen kent – naar het bijbelse getal der volkeren – waarmee bedoeld wordt dat iedere tekst passend kan worden uitgelegd voor ieder volk op aarde. In de praktijk van de rabbijnse uitleg heeft de gesproken Torah zelfs het meeste gewicht, omdat de situatie van mensen nu eenmaal voortdurend verandert en er dus steeds nieuwe uitleg nodig is.

De kerk heeft deze denkwijze nooit formeel overgenomen, maar toch is de twee-eenheid van Schrift en Traditie in de westerse kerk vanaf het begin normatief geweest. De geschriften van de kerkvaders, de besluiten van synodes en concilies en een aantal belijdenisgeschriften bepaalden vanaf de vroege kerkgeschiedenis op welke wijze de bijbel gelezen werd. De westerse kerk van de middeleeuwen reserveerde bijbellezen en bijbeluitleg nadrukkelijk voor een select deel van de geestelijkheid. Tot aan vandaag is in de rooms-katholieke kerk het kerkelijk leergezag – ‘Rome’ – bepalend voor de wijze waarop de bijbel moet worden uitgelegd. De protestantse traditie heeft weliswaar dat kerkelijk leergezag afgewezen, maar verving het in feite door nieuwe belijdenisgeschriften, catechismussen en een eigen dogmatisch systeem. Het klassieke beroep op de bijbel als enige norm voor geloof en leven is altijd gekoppeld geweest aan deze ‘formulieren van enigheid’. Wat in de protestantse traditie de ‘objectieve bijbelse waarheid’ wordt genoemd is vanaf het begin geconstrueerd door dit filter van belijdenisgeschriften. Zo heeft ook in de kerk feitelijk altijd de interpretatie bepaald hoe de bijbel gelezen werd.

En daarvoor bestaan goede papieren. In de Bergrede (Mattheüs 5-7) leren we Jezus met grote nadruk kennen als een leraar die met gezag de Torah uitlegt. Die uitleg kent drie richtingen: van een bepaalde tekst naar een concrete situatie (5,21-48), direct verbonden met de bronnen van spiritualiteit (6,1-18) en vanuit een praktisch voorbeeld naar de Schrift toe (6,19-7,12). Jezus houdt zijn leerlingen voor dat zij hem op die weg dienen te volgen. Alle vier de evangeliën tonen Jezus als leraar en profeet, meer nog dan als genezer of wonderdoener. Jezus zelf geeft de juiste sleutel voor schriftuitleg in een gesprek met een wetgeleerde (waarschijnlijk een van de Levieten in de tempel in Jeruzalem die officieel waren belast met het uitleggen van de geboden). De man vraagt wat hij moet doen om onvergankelijk leven te vinden en Jezus antwoordt: ‘Wat wordt er geschreven in de Wet? Hoe lees je dat?’ (Lukas 10,25v). *Wat* en *hoe* – eerst de tekst, het letterlijke niveau, dan de uitleg, de (diepere) betekenis van de tekst voor de actuele situatie. Uitleg en het voortdurend actualiseren daarvan gaan derhalve bij Jezus voorop en dat is ook de lijn die hij uitzet voor zijn volgelingen, overigens in volledige trouw aan zijn Joodse geloof.

Het grote verschil tussen Joodse traditie en christelijke leer is altijd geweest, dat de rabbijnen consequent verschillende, zelfs botsende, interpretaties hebben opgenomen in de Talmoed, terwijl de theologen getracht hebben de uitleg te harmoniseren en te systematiseren. Joodse uitleg bleef zo dynamischer waar christelijke uitleg neigde naar fixatie. Ketterij als afwijking van de orthodoxe leer is dan ook veel meer een kerkelijk dan een synagogaal probleem, ‘tot op de huidige dag’.

Theologie

Voor een goede uitleg van de bijbel is het essentieel om de uitgangspunten ervan helder te maken. In dit artikel ga ik ervanuit dat de taak van theologische reflectie is om mensen in de praktijk van hun geloven en leven te helpen betere beeld dragers van God te worden. Het gaat om de onderlinge en wederkerige relaties van mens en God en wereld. Binnen deze cirkel van relaties is God degene die bevrijding brengt en recht doet en van de mens wordt daarom ook verlangd gerechtigheid te doen, vrede te stichten en te helen wat gebroken is. De wereld is de aardse werkelijkheid waaraan de mens is gebonden, maar tegelijk is die ook het toneel waarop Gods koninkrijk der hemelen al zichtbaar wordt. Daarbij zijn leven en liefde kernbegrippen.

Wetenschap

Behalve een helder theologisch kader is het ook nuttig om duidelijk te maken waar we ons in de huidige tijd filosofisch en wetenschappelijk bevinden.

Filosofisch gezien hebben we de periode van de moderniteit verruild voor die van het postmodernisme. De grote verhalen en de gesloten denksystemen – nationalisme, communisme, socialisme, liberalisme, rationalisme, enz. – hebben hun geldigheid en werkzaamheid verloren. Het ideaal van een objectief, rationeel en neutraal wereldbeeld is gesneuveld op de politieke en sociaal-economische slagvelden van de twintigste eeuw. Kenmerkend voor postmodern denken is een pragmatische benadering met een nadruk op relativiteit (wat niet hetzelfde is als relativisme).

Toch is nog veel van de vroegere moderne denkwijze aanwezig en dat leidt tot verwarring. In het kader van dit thema is bijvoorbeeld de zg. naturalistische drogreden nog steeds een veel voorkomende denkfout. Deze redentatie beschrijft een toestand als natuurlijk en trekt daaruit de conclusie dat het zo moet zijn en blijven. De denkfout is, dat er een logische stap wordt overgeslagen, namelijk de stelling dat de 'natuurlijke toestand' ook automatisch goed is, of in ieder geval de best mogelijke. Deze verzwegen stelling is op z'n minst aanvechtbaar. Bovendien kunnen er meestal ook vraagtekens geplaatst worden bij de beschrijving van een situatie als zijnde 'natuurlijk', omdat dat een rekbaar en willekeurig begrip is.

Wat betreft de positie van de wetenschap in postmoderne tijden, kan gezegd worden dat die weliswaar haar status van exclusieve producent van objectieve waarheid heeft verloren, maar nog steeds het dominante kader schept waarbinnen de westerse cultuur de werkelijkheid verstaat. Kritiek op de wetenschap vanuit een religieus standpunt is mogelijk, maar het gesprek zal noodzakelijkerwijs gebaseerd moeten zijn op rationele argumenten, feitelijke observaties en logische conclusies. Het simpelweg negeren of ongeldig verklaren van wetenschap plaatst mensen buiten het gangbare culturele kader.

Het is van belang in het oog te houden dat de laatste decennia onder invloed van een scala van wetenschappelijk onderzoek de vroegere tegenstelling tussen lichamelijk en psychisch sterk vervaagd is. Psychische verschijnselen blijken fysiologische of genetische oorzaken te kunnen hebben en lichamelijke processen kunnen substantieel beïnvloed worden door psychische factoren. Met andere woorden: dat iets tussen de oren zit sluit niet uit dat het ook in de genen zit. Het lijkt zeer waarschijnlijk dat iets dergelijks ook het geval is met transseksualiteit.

Transseksualiteit in bijbels perspectief

Dan nu de hamvraag: hoe kunnen mensen vanuit een christelijke levensbeschouwing omgaan met transseksualiteit, met name als het niet henzelf betreft?

Een gegeven

Op grond van de huidige kennis over genderdysforie moeten we concluderen dat transseksualiteit een gegeven is, niet iets dat naar keuze geaccepteerd of afgewezen kan worden. Er is ook geen enkel geval bekend waarin iemand hiervan 'genezen' zou zijn. Het is een speling der natuur, die zowel nadelen als nieuwe mogelijkheden met zich meebrengt. Ook al is de medische benadering van genderdysforie nog volop in beweging, de GAB is een gevestigde en geaccepteerde aanpak. Zolang genderdysforie wordt afgedaan als een psychische afwijking of een tegennatuurlijke voorkeur, wordt transseksuelen het leven onnodig erg moeilijk gemaakt. Afwijzing creëert lijden.

Aanvaarding daarentegen geeft transseksuelen hun leven terug, ook als dat toch nog gepaard gaat met medische en sociale complicaties.

Bijbelteksten

Theologisch betekent dit, dat we duidelijk verder moeten kijken dan alleen het zoeken naar teksten in de bijbel die transseksualiteit zouden 'goedkeuren' of 'verbieden'. Over transseksualiteit doet de bijbel geen uitspraken, eenvoudig omdat het huidige medisch inzicht en kunnen totaal onbekend was in de pakweg duizend jaar waarin de bijbel ontstond. Teksten die erbij worden gehaald, worden er inderdaad *bijgehaald*: ze spreken zeker niet voor zich.

Voor de hand liggend lijkt de tekst in Genesis 1,27: *God schiep de mens als zijn evenbeeld, als evenbeeld van God schiep hij hem, mannelijk en vrouwelijk schiep hij hen*. Zorgvuldig lezen leert echter dat de tweehed mannelijk en vrouwelijk ('hen') berust in de eenheid mens ('hem'). Er staat ook nadrukkelijk niet man en vrouw, maar mannelijk en vrouwelijk. In onze genen en hormonen hebben we allemaal beide in ons, en ook psychologisch zit dat zo. Het verhaal in Genesis 2,18-23, waarin de vrouw uit een rib van de mens wordt geschapen en de mens voortaan een man is, gaat in feite over de eenheid van beiden. Dit geldt allemaal precies net zo voor transseksuelen. Ook na een geslachtsaanpassing hebben zij zowel het mannelijke als het vrouwelijke in zich en moeten zij net als ieder ander zoeken naar de eenheid daarvan.

Het bijbels gegeven dat God *ieder mens* 'als zijn evenbeeld' schiep, zal duidelijk maken dat ook ieder mens, ongeacht wat dan ook, aanvaard wordt. Wat er verder ook te zeggen valt over gebrokenheid, zondigheid, regelrechte kwaadaardigheid of oordeel is daarbij inbegrepen. Zou iets of iemand worden uitgesloten van aanvaarding door God, dan komen we theologisch dicht in de buurt van aantasting van Gods fundamentele eenheid (Deuteronomium 6,4).

In Deuteronomium 22,5 wordt 'cross-dressing' verboden. Wie een vrouw is moet zich niet voordoen als man of andersom. Dit is parallel aan geboden als die in Leviticus 19,19, waarin 'cross-breeding', het zaaien van twee gewassen in dezelfde akker of het dooreen weven van twee soorten garens wordt verboden. Een transseksuele man echter doet zich niet voor als een man, hij *is* het werkelijk.

Het verbod om gecastreerde mannen toe te laten in de tempel (Deuteronomium 23,1) wordt al in Jesaja 56,4v van kritisch commentaar voorzien: *Want dit zegt de HEER: de eunuch die mijn sabbat in acht neemt, die keuzes maakt naar mijn wil, die vasthoudt aan mijn verbond, hem geef ik iets beters dan zonen en dochters: een gedenkteken en een naam in mijn tempel en binnen de muren van mijn stad. Ik geef hem een eeuwige naam, een naam die niet wordt afgesneden*. Omdat de eunuch leeft bij het Woord van God, wordt de biologische beperking opgeheven en overstijgt de Geest de begrensdheid van het lichaam. En uiteraard wordt een transseksueel die de verandering ondergaat van man tot vrouw, geen eunuch, geen man zonder mannelijkheid, maar een vrouw.

Het woord van Jezus dat oproept eunuchen te accepteren als volwaardige leden van de gemeenschap (Matteüs 19,12) en het verhaal van Filippus' ontmoeting met de eunuch uit Ethiopië (Handelingen 8,26-39), sluiten aan bij Jesaja en kunnen desgewenst worden opgevat als positief voor transseksuelen, maar ook hier geldt: het gaat niet echt over hen.

De tekst die het meest nabij het onderwerp komt, vinden we in de brief van Paulus aan de Galaten (3,28): *Er zijn geen Joden of Grieken meer, slaven of vrijen, mannen of vrouwen – u bent allen één in Christus Jezus*. Paulus is hier in het vuur van zijn betoog en maakt echt een punt bij het uitleggen van de Torah. De eenheid in Christus dient in de gemeente alle door natuur en cultuur

aangebrachte verschillen te overbruggen.

De bondige conclusie uit deze Schriftlezing moet dan ook zijn: aanvaarding is de opdracht.

Natuur en schepping

Laten we wat uitgebreider stilstaan bij die 'natuur'. Met name de term 'tegennatuurlijk' is namelijk een massief obstakel in de discussie. Hoe vanzelfsprekend het argument mag lijken, het mist op meerdere vlakken doel. Wetenschappelijk kan er tegenin worden gebracht dat genderdysforie gewoon 'in de natuur' wordt aangetroffen. Filosofisch moet worden gezegd dat hier nog steeds de aloude naturalistische drogreden wordt aangevoerd. En theologisch dient hier het een en ander rechtgezet te worden omtrent het begrip schepping.

Het is een misvatting om het bijbelse begrip schepping gelijk te stellen met het ontstaan van de materie en de natuurlijke oorsprong van het leven op aarde. Evenmin is 'schepping' synoniem met 'natuur'. In Genesis 1 is Gods *spreken* de kern van diens scheppingswerk en ook in Genesis 2 wordt God *sprekend* opgevoerd. Gods spreken is scheppen en diens scheppen is spreken. De Hebreeuwse werkwoordsvormen zijn ook niet gebonden aan het chronologische patroon van verleden tijd, tegenwoordige tijd of toekomstige tijd dat de moderne Europese talen kenmerkt. Strikt grammaticaal kan het Hebreeuwse werkwoord *bara'* zowel met 'hij schiep', 'hij schiept' of 'hij zal scheppen' worden vertaald. God schiep niet alleen in het verleden, maar schiept ook in het heden en zal in de toekomst blijven scheppen. Namelijk: iedere keer dat het Woord weer klinkt. Het Woord schiept orde uit de chaos van materie, krachten en levensvormen waarin het menselijk bestaan is gevangen. Scheppen is ordenen, en niet de laatste oorzaak van het bestaande in mechanistische zin.

De predikante Janine de Boer wijst in dit verband op Psalm 19, een lofdicht op Gods heerlijkheid in de schepping. Het hart van de schepping is hier glashelder: *De wet van de HEER is volmaakt: levenskracht voor de mens; de richtlijn van de HEER is betrouwbaar: wijsheid voor de eenvoudige* (Psalm 19,7). Het is Gods Woord – Torah en Evangelie en de uitleg daarvan – die de natuur tot schepping maakt in een dynamisch en voortdurend proces van spreken en handelen. Het is niet de natuur die de norm stelt of door God ingestelde 'objectieve wetten' onthult. In de kritische interactie van Woord – van Godswege door mensen gesproken en gedaan – en werkelijkheid – door mensen naar beste kunnen en in alle eerlijkheid beschreven – wordt geleerd en geopenbaard wat mensen hebben te doen om Gods koninkrijk op aarde te dienen.

Waar de officiële rooms-katholieke leer zich nog steeds beroept op 'de natuur' en de protestantse orthodoxie blijft verwijzen naar 'scheppingsordinanties', wordt de boot gemist en cultureel gezien een achterhoedegevecht geleverd. Natuur en schepping zijn niet onderling uitwisselbaar en de gedachte dat mensen objectieve en absolute waarheid zouden kunnen afleiden uit 'de natuur' is al lang achterhaald. Het is Gods Woord dat beslist: overgeleverd in de bijbel, overdacht in eeuwen van uitleg, zich opnieuw verwerkkelijkend in de huidige tijd en kontekst. Precies daar werkt de Geest en postmoderne kleingelovigen doen er goed aan zich voor de werking daarvan open te stellen.

Een gezond lichaam?

Na deze gedachten over natuur en schepping kan een antwoord gezocht worden op de vraag of chirurgisch ingrijpen in een gezond lichaam wel mag. Zoals gezegd, dat is een pastorale en een ethische vraag.

Het uitgangspunt voor elk medisch handelen moet zijn dat daarmee het leven wordt beschermd,

kwalitatief wordt verbeterd, of ten minste aanhoudend lijden wordt beperkt. Uitgangspunt is ook dat het daarbij gaat om de hele mens, naar lichaam, geest en ziel. En vanzelfsprekend dient elk ingrijpen met de grootst mogelijke zorgvuldigheid te geschieden.

Als genderdysforie zo sterk is dat iemand daadwerkelijk een geslachtsaanpassing wenst, is er mijns inziens sprake van substantieel lijden. Biologisch kan het lichaam weliswaar worden beschouwd als gezond, omdat alles werkt zoals het moet, maar de mens als geheel is niet gezond zolang er sprake is van ernstig lijden. Wanneer grondig onderzoek en zorgvuldige afweging leiden tot het besluit om een GAB te beginnen, dient dat om lijden te beëindigen. Operatief ingrijpen dient het opheffen van een tegenstrijdigheid en om lichaam en geest weer bij elkaar te laten aansluiten. Ik kan niet inzien waarom dat ethisch onverantwoord zou zijn.

Een bijbels perspectief

Samenvattend kan gesteld worden dat de bijbel geen uitspraken bevat die zonder meer op de situatie van transseksuelen kunnen worden toegepast. Gelet op het dynamische wezen van Gods (her)scheppend Woord, dat voortdurend nieuwe uitleg vergt, is het überhaupt de vraag of bijbelteksten wel simpelweg kunnen worden 'toegepast'. In plaats daarvan is een zorgvuldige en eerlijke analyse van de werkelijkheid nodig en aansluitend een lerende en luisterende Schriftlezing en uitleg.

Genderdysforie en transseksualiteit dienen aanvaard te worden als gegevens en niet als ter discussie staande opties. Hen die het betreft hebben geen keuze: zij zijn zoals zij zijn – en dat is op zich al gecompliceerd genoeg. Een theologie die heelheid en gerechtigheid serieus neemt en pastoraal wenst om te gaan met mensen, kan niet anders dan het fenomeen aanvaarden zoals het zich voordoet.

De tekst die vervolgens het beste perspectief biedt om verder te gaan, is die van Paulus: *Er zijn geen Joden of Grieken meer, slaven of vrijen, mannen of vrouwen – u bent allen één in Christus Jezus* (Galaten 3,28). Dit is het wijdse perspectief van mensen van de meest uiteenlopende afkomst en achtergrond die desalniettemin in Christus één zijn. Ze worden dat niet – ooit, ergens, wie weet – nee, ze zijn het al. Dit perspectief wordt al gerealiseerd als 'real existierendes' koninkrijk Gods op al die plekken waar mensen eenvoudigweg vreemdelingen opnemen in hun gemeenschap. Dat gebeurt bijvoorbeeld in achterstandswijken in Londen, New York, Glasgow, Parijs, Berlijn en zelfs in Utrecht. Waarom zou het in veel welvarender stadswijken, met een schat aan mensen en middelen, niet mogelijk zijn om transseksuelen voluit op te nemen in de gemeenschap?

Praktisch naschrift

Maar tussen droom en daad, staan wetten in de weg en praktische bezwaren... Een bijbels-theologisch perspectief dat ruimte biedt voor transseksuelen is mooi, en ook alle medische en wettelijke mogelijkheden zijn van groot nut, maar...

Je zal je baas maar moeten uitleggen dat Robert van de receptie voortaan Roberta zal zijn. Of je gemeente vertellen, dat dominee Janine die we willen beroepen eigenlijk bevestigd werd in het ambt als dominee Jan. Of aan de ouders uitleggen, dat juf Ruth na de vakantie terugkomt als meester Simon. Het heeft geen enkele zin de lijst problemen en spanningen te bagatelliseren.

Maar wanneer de sociale omgeving wordt gekleurd door een christelijke achtergrond, kunnen die

problemen nimmer opgelost worden door de betreffende persoon te negeren, onzichtbaar te maken of uit te sluiten. Dat zou in alle betekenissen van het woord zonde zijn. Daarentegen zal het wijde perspectief van Paulus volstrekt ernstig genomen en zoveel mogelijk in concrete daden vertaald moeten worden.

Hoe dat het beste kan hangt af van de concrete situatie. Moed en doorzettingsvermogen zijn in elk geval een voorwaarde. Een aantal zaken verdient aandacht:

- goede informatie, alsmede terugkoppeling om na te gaan of die is geland, zijn absoluut essentieel om (irrationele) angst weg te nemen;
- het zal met name van belang zijn het onderscheid tussen gender en seksuele oriëntatie goed duidelijk te maken;
- het gesprek zal moeten gaan over feiten en argumenten, niet over (res)sentimenten en insinuaties;
- openheid over procedures en afspraken is noodzakelijk om helder te maken hoe een situatie is gegroeid;
- een transseksueel dient, net als ieder ander, beoordeeld te worden op de kwaliteiten voor het vervullen van een taak; bv. 'kan deze juf/meester goed lesgeven?' 'is deze man/vrouw een vakbekwame monteur?' 'is deze zuster/broeder een stress-bestendige en professionele verpleegkundige?'
- mogelijk helpt het wanneer de persoon zelf iets vertelt over 'hoe het zo gekomen is', al zal dat erg afhangen van de persoon en de situatie.

Mijn wens is dat dit stuk van dienst kan zijn om transseksuelen ruimte te geven voor hun nieuw gevonden leven.

Voor wie meer weten wil

Het [Zorgcentrum voor Genderdysforie](#) is de VU-kliniek waar mensen met genderdysforie terecht kunnen. De website geeft heldere, algemene informatie vanuit een medische achtergrond.

Prof.dr. L.J.G. Gooren schreef een [zeer informatief artikel](#) vanuit zijn jarenlange ervaring met transseksualiteit.

De Wikipedia biedt twee verschillende benaderingen van het thema op de [Nederlandse pagina](#) en op de [Engelse pagina](#).

[het Continuüm](#) is een digitaal tijdschrift voor genderdiversiteit en transgender. [Gé Meulmeester](#) publiceerde daar een van de zeldzame theologische artikelen over transseksualiteit.

Justin Tanis is een Amerikaanse predikant, zelf transseksueel, die een theologisch boek schreef over het thema en dat zou te krijgen moeten zijn via Amazon ([International](#), [UK](#) of [Duitsland](#)).

Het [Transgender Netwerk Nederland](#) is een samenwerkingsverband van (belangen)organisaties voor transgenders.

De [Werkgroep Transgender, Religie, Levensbeschouwing en Ethiek](#) heeft een eigen website.

De [Genderstichting](#) is het Vlaamse loket voor transgender.

De [Gender Trust](#) is een Britse belangenorganisatie voor transgenders.

Een Britse site met een schat aan informatie, ook voor andere landen in Europa en daarbuiten, is [Press for Change](#).

De Britse [Gender Identity Research and Education Society](#) heeft veel informatie over recent en lopend onderzoek, waaronder het meest recente rapport over de [verspreiding van transgender](#).

De bijbelcitataten in dit artikel zijn ontleend aan De Nieuw Bijbelvertaling (© Nederlands Bijbelgenootschap 2004), met kleine correcties in Genesis 1,27 en Jesaja 56:5.
